

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/martyrologia/119175,Ksieza-polscy-w-KL-Dachau-w-latach-1939-1945.html>

Księża „Dachauczy” podczas pielgrzymki do KL Dachau w 1970 r. Fot. ze zbiorów Archiwum Państwowego w Lesznie (spółścizna po ks. prałacie Teodorze Korczu)

ŹRÓDŁO HISTORYCZNE

Księża polscy w KL Dachau w latach 1939-1945

Autor: ELŻBIETA WOJCIESZYK 16.09.2025

29 kwietnia 1945 r. o godz. 17.30 żołnierze 7 armii USA pod dowództwem gen. Georga Pattona uwolnili więźniów z KL Dachau z rąk niemieckich narodowych socjalistów. Więźniowie mieli być wymordowani zgodnie z rozkazem Reichsführera-SS Heinricha Himmlera z 14 kwietnia 1945 r., nakazującym likwidację obozu koncentracyjnego Dachau i wymordowanie więźniów, co miało nastąpić o godz. 21.00.

W stworzonym przez niemieckich nazistów KL Dachau zasadą obozową było powiedzenie: „*Alle Juden und Pfaffen müssen verecken*”[pol. Wszyscy Żydzi i księża muszą wyginać].

Bractwo ocalałych

Szacuje się, że w KL Dachau przetrzymywano łącznie 2794 duchownych, w tym 2579 księży wyznania rzymskokatolickiego i 141 innych wyznań. W KL Dachau w latach 1939–1945 kapłani z Polski stanowili najliczniejszą grupę 1780 więźniów (tj. ok. 63 procent), spośród których prawie połowę (868) zamordowano, 78 zwolniono, a 4 przeniesiono do innych obozów.

Widok ogólny KL Dachau po wyzwoleniu obozu przez wojska amerykańskie. Po lewej stronie widoczne jest ogrodzenie i wieże strażnicze, po prawej baraki mieszkalne. Dachau, 29 kwietnia 1945 r. Fot. z zasobu AIPN

W dniu wyzwolenia, 29 kwietnia 1945 r., w grupie 33 tys. uwolnionych znajdowało się 830 polskich księży. Skalę mordów na księżach polskich w KL Dachau można porównać z holokaustem Żydów podczas II wojny światowej, ponieważ co drugi z więzionych księży polskich złożył tam ofiarę z życia.

Przed uwolnieniem odprawili Nowennę do św. Józefa, modląc się o ocalenie. Wdzięczni Bogu za cudowne uwolnienie, polscy kapłani realizowali zobowiązania podjęte podczas Nowenny tworząc Bractwo św. Józefa, pielgrzymując do sanktuarium św. Józefa w Kaliszu, fundując tablice upamiętniające i tworząc muzeum oraz

archiwum.

Tablica poświęcona polskim ofiarom KL Dachau umieszczona na ścianie kaplicy wzniesionej na terenie dawnego obozu. Fot. M. Szczesiak-Ślusarek (IPN)

Protokół z zebrania komitetu

W 1972 r. postanowili wydawać „Biuletyn Informacyjny” dla zainteresowanych księży b. więźniów KL Dachau. W numerze pierwszym tego „Biuletynu” zamieszczono protokół z zebrania „Komitetu obchodów XXV-cio lecia wyzwolenia KL Dachau”, który zamieszczono poniżej:

„Protokół z zebrania rozszerzonego Komitetu Księży b. więźniów obozu koncentracyjnego w Dachau.

W dniu 26 kwietnia 1972 r. pod przewodnictwem ks. Biskupa Franciszka Jedwabskiego odbyło się przy Kolegiacie Kaliskiej zebranie, w którym uczestniczyło 4 księży biskupów oraz 31 kapłanów b. Dachauczyków. W zebraniu tym wzięli udział Ks. Kanonik Chwilczyński, proboszcz Kolegiaty, ks. wikariusz Rawski oraz ks. proboszcz z Konina – Łassa. Po uroczystej koncelebrze odprawionej przed obrazem św. Józefa na salce katechetycznej zebranie zagał ks. Bp. Jedwabski, witając wszystkich zebranych. Głównym przedmiotem obrad było obszerne sprawozdanie Komitetu uczczenia XXV-to lecia wyzwolenia obozu koncentracyjnego w Dachau jakie złożył Przewodniczący Komitetu Ks. Bp. Kazimierz Majdański. Omówił w nim uroczystości Kaliskie, a przede wszystkim pielgrzymkę do Dachau i Rzymu, jaka odbyła się w 1970 r. , poruszając przy tej okazji wiele spraw, które z działalnością Komitetu się wiązały. Gdy idzie o sprawy finansowe, sprawozdanie złożył Ks. Prałat Teodor Korcz.

Po sprawozdaniu wywiązała się żywa dyskusja, po której Ks. Biskup Fr. Jedwabski podziękował w serdecznych słowach Komitetowi XXV –cio lecia za ogromną pracę włożoną tak w zorganizowanie uroczystości Jubileuszowych w Kaliszu jak przede wszystkim we wspaniałe zorganizowanie i przeprowadzenie pielgrzymki do Dachau i Rzymu. Specjalne słowa podziękowania skierował Ks. Bp. Jedwabski do Przewodniczącego Komitetu XXV –cio lecia Ks. Biskupa Kazimierza Majdańskiego, co wszyscy zebrani przyjęli żywymi oklaskami. Z kolei Komitet XXV-ca lecia otrzymał od zebranych absolutorium i tym samym zakończył swe funkcjonowanie.

Ze względu na to, że ani ks. Bp Jedwabski, ani Ks. Bp. Majdański – nie zgodzili się na to, by prowadzić agendy Komitetu Księża b. więźniów obozu koncentracyjnego Dachau – nowym Przewodniczącym wybrany został Ks. Biskup Ignacy Jeż z Gorzowa Wlkp., jego zastępcą Ks. Prałat Korcz. Funkcję sekretarza pełnił nadal Ksiądz Proboszcz Wiktor Jacewicz z Kaławy, pow. Międzyrzecz, woj. zielonogórskie.

Na wniosek Ks. Bp. Majdańskiego – uzasadniony praktyką Komitetu XXV –cio lecia – dla usprawnienia pracy, utworzono cztery sekcje:

a/ beatyfikacyjną, na której czele stanął Ks. Biskup Bernard Czapliński

b/ historyczną, której przewodniczącym został Ks. Biskupa Kazimierz Majdański

c/ muzeum kaliskiego, do której weszli Ks. Teodor Korcz i ks. Władysław Sarnik – oraz

d/ pisarską, z Ks. Biskupem Tadeuszem Etterem i Ks. Józefem Gaworem.

Z kolei dopuszczony do głosu Ks. Proboszcz z Konina Antoni Łassa przedstawił z poważnym uzasadnieniem petycję, by Kapłani b. więźniowie z Dachau objęli patronat nad budową nowego kościoła w Koninie pod wezwaniem pierwszego beatyfikowanego więźnia obozów koncentracyjnych O. Maksymiliana Kolbego. Petycja została przyjęta prawie jednogłośnie z tym, że szczegóły dotyczące tego patronatu zostaną przez Ks. Proboszcza Łassę przekazane Komitetowi, a ten z kolei przedstawi je przy okazji wszystkim Księżom więźniom.

2. Pielgrzymki do Kalisza.

W trakcie powyższego spotkania poruszono sprawę odbywania regularnych pielgrzymek do Kalisza z tym, że następna uroczysta pielgrzymka będzie miała miejsce w roku 1975 /29. IV/ W roku 1973 /w środę/, dnia 25 IV/ oraz w roku 1974 r. odbędą się spotkania „rozszerzonego” Komitetu to znaczy trzyosobowy Komitet, Przewodniczący poszczególnych sekcji oraz księża i ojcowi przedstawiciele poszczególnych diecezji i zakonów, z tym że zaproszeni są wszyscy księża b. więźniowie, którzy tylko mogą przyjechać, ale niejako dobrowolnie i niezobowiązująco.

3. Muzeum Kaliskie.

Dla właściwego urządzenia Muzeum konieczne jest złożenie eksponatów, które znajdują się jeszcze w rękach „prywatnych”. Istnieje obawa, że wiele z tych eksponatów dostaje się z czasem w ręce ludzi, dla których nie przedstawiają one większej wartości giną. Dlatego tą drogą skierowujemy prośbę do wszystkich księży b. więźniów, którzy takie eksponaty posiadają, by je składali na ręce Ks. Prałata Teodora Korcza, Leszno, ul. Kościelna 18, wzgl. Na ręce KS. Władysława Sarnika, Chałupia Mała, pow. Sieradz n/ Wartą.

4. Tablica Pamiątkowa w Dachau¹.

Ks. Biskup Kazimierz Majdański obiecał, że mimo złożenia swego urzędu – do końca będzie prowadził tę sprawę, która właściwie znajduje się już w swoim końcowym stadium. Tablica ma zostać wmurowana na zewnętrznej ścianie Kaplicy Śmiertelnego Lęku Chrystusa w Dachau.

5. Inne sprawy dotyczące Księży b. więźniów, –

Poruszone zostały na spotkaniu z tym, że może najwięcej zebrał ich Ks. Proboszcz Łassa, który poprzez pielgrzymkę do Rzymu związał się z naszą grupą.

Wspomniał o konieczności sporządzenia rejestru miejsc kaźni księży w czasie okupacji, gdyż w innych rejestrach nie są one ujęte – o konieczności sporządzenia wszędzie tablic pamiątkowych w kościołach po poległych księżach, – o konieczności wezwania tych parafii, w których ci księża pracowali, by obchodziły rocznicę ich śmierci, gdyż na skutek zmian personalnych nie zawsze się to dzieje, – o konieczności prowadzenia na bieżąco spisu księży b. więźniów oraz zajęcia się ich stanem, gdyż może zaistnieć konieczność niesienia im pomocy.

Poruszono również sprawę archiwum, które należałoby założyć chyba najlepiej przy Muzeum Kaliskim. Musiałyby się w nim znaleźć również zbiory wydawnictw, dotyczące księży b. więźniów.

Za uwagi, skierowane w sprawach wyżej poruszonych, oraz za wszelkie inne, związane z życiem księży b. więźniów – Komitet będzie bardzo wdzięczny.

6. Księża b. więźniowie – zmarli ostatnio:

Ks. bp. Edmund Nowicki – Gdańsk- Oliwa – 1971

Ks. bp. Jan Fondaliński – Łódź - 1971

Ks. Franciszek Malinowski – Kraków 1970

Ks. Budzyński Antoni – NRF – 25. 4. 1970

Ks. Jan Planeta – Kanada – 1970 [Tar.,]²

Ks. Zygmunt Mikołajczyk – Dobrzyca -24.6. 1979 [Poz.,]

Ks. Wiktor Grzesiek [popr. imię: Józef] – Bukownica – 7.1970 [Poz.]

Ks. Mieczysław Filipowicz – USA – 3.9. 1970 [Łomża]

Ks. Jan Kubica – Dortmund -26.10.1970 [Chr.]

Ks. Franciszek Czembor – w kraju – styczeń 1971 [Fr, śl.]

Ks. Edward Skowronek [popr. Skowroński] - Pleszew – 31. 3. 1971 [Gn,]

Ks. Tadeusz Kamiński – Wojciechowice – 28.5. 1971

Ks. Franciszek Dziadek, [popr.: Dziasek] – Poznań – 8 . 10. 1971 [Poz.]

Ks. Zygmunt Franczewski – Łask – 19. 12. 1971]Łódź]

Ks. Kazimierz Litewski – Wda -171

Ks. Józef Gawęda – Moszczenica – 29 . 1. 1972

Ks. Jan Ziółkowski – Gniezno – 4. 2.1972

Ks. Jan Choiński – Łódź – 9.2.1972 r.

Ks. Julian Bednarski – Francja – 1972[Włocł,]

Ks. Zygmunt Wiecki – Gdynia - w marcu 1972 r.

Ks. Roman Hildebrand – Mosina – 20. 4.1972

Ks. Alojzy Klinkosz – Monachium – w kwietniu 1972 r.

R.I.P

Kalisz, dnia 26 IV 1972 r.

/-/+ Ignacy Jeż, bp.”.

**Księża „Dachauczy” podczas
pielgrzymki do KL Dachau w 1970
r. Fot. ze zbiorów Archiwum
Państwowego w Lesznie
(spóścizna po ks. prałacie
Teodorze Korczu)**

**Księża „Dachauczy” podczas
pielgrzymki do Rzymu w 1970 r.
Fot. ze zbiorów Archiwum
Państwowego w Lesznie
(spóścizna po ks. prałacie**

Teodorze Korczu)

Pielgrzymka w Kaliszu [brak daty]. Fot. ze zbiorów Archiwum Państwowego w Lesznie

(spóścizna po ks. prałacie Teodorze Korczu)

¹ W 1970 r. z okazji 25-lecia oswobodzenia, ocaleni księża b. więźniowie KL Dachau ufundowali „Murowaną Tablicę”, którą umieszczono na ścianie reprezentacyjnej Sali Pamiątek Muzeum KL Dachau. Na Tablicy tej zamieszczono następujący tekst, w języku polskim i niemieckim: „W ponurych latach 1939-1945 przebywało w tym obozie 35.606 Polaków w tym Duchownych 1.777. Zginęło 10.000 - w tym Duchownych 858. W 25-tą piątą rocznicę oswobodzenia ufundowali tę Tablicę Księża Polacy - Współwięźniowie”. Natomiast wcześniej, w dniu 20 sierpnia 1972 r., odbyła się uroczystość

odsłonięcia wykonanej w brązie „Tablicy Pamiątkowej”, wmurowanej na zewnętrznej ścianie kaplicy „Śmiertelnego Lęku Pana Jezusa”. Zamieszczono na niej następujący napis: „Tu w Dachau, co trzeci zamęczony był Polakiem Co drugi z więzionych tu Księży Polskich złożył ofiarę z życia. Ich Święta pamięć czczą Księża Polacy-Współwięźniowie. Wszelkie koszta z tym związane pokryliśmy z własnych ofiar”. Umieszczenie tablic w Dachau było ostatnim aktem działania Komitetu XXV-lecia.

² W nawiasach kwadratowych – informacje i dopiski odręczne.

COFNIJ SIĘ